

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ЛОРЕНЦ БОГДАНА СТАНІСЛАВІВНА

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК: 330.322
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ СПРИЯТЛИВОГО
ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В РЕГІОНІ**

(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»

(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

Б. С. ЛОРЕНЦ

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи
ДАЦІЙ Надія Василівна
(прізвище, ім'я, по батькові)
д. держ.упр., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

Житомир – 2023

АНОТАЦІЯ

ЛОРЕНЦ Б. С. Управління формуванням сприятливого інвестиційного клімату в регіоні. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

Виявлено тенденції, сутнісні прояви і стан розвитку управління формуванням сприятливого інвестиційного клімату в регіоні.

Проведено аналіз закордонного досвіду публічного управління формуванням інвестиційного клімату в регіоні. Розроблено методика оцінки інвестиційного клімату регіону. Проведено аналіз ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні. Визначено напрями удосконалення нормативного та правового забезпечення регіонального управління з метою забезпечення сприяння інвестиційному клімату. Визначено заходи щодо формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні.

Ключові слова: аспект, діяльність, інвестиційний потенціал, методика оцінки, регіон, регіональне управління, ризики, сприятливий інвестиційний клімат, формування.

ANNOTATION

LORENTS B. Managing the formation of a favorable investment climate in the region. – Qualifying work based on the rights of a manuscript.

Qualifying work for obtaining an academic Master's degree specialized 281 «Public management and administration» – Polissia National University, Zhytomyr, 2023.

Trends have been identified that have daily demonstrated the development of management and the formation of a favorable investment climate in the region.

An analysis of the external evidence of public management of the formation of the investment climate in the region was carried out. The methodology for assessing the investment climate of the region has been developed. An analysis of the risks of creating a favorable investment climate in the region was carried out. It is directly indicated to improve the regulatory and legal security of regional management in order to ensure the harmony of the investment climate. It is expected that a favorable investment climate will be created in the region.

Key words: aspect, activity, investment potential, assessment methodology, region, regional management, risks, favorable investment climate, molding.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В РЕГІОНІ	7
1.1. Закордонний досвід публічного управління формуванням інвестиційного клімату в регіоні	7
1.2. Особливості оцінки інвестиційного клімату регіону	12
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ	17
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В РЕГІОНІ	19
2.1. Оцінка ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні	19
2.2. Розробка методики оцінки інвестиційного клімату регіону	27
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ	32
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В РЕГІОНІ	33
3.1. Удосконалення системи управління регіоном з метою забезпечення сприяння інвестиційному клімату	33
3.2. Рекомендації щодо формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні	39
ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48
ДОДАТКИ	53

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Рівень соціально-економічного розвитку будь-якої держави багато в чому залежить від вкладених у такий розвиток інвестиційних ресурсів. При цьому, як відомо, інвестиційні ресурси мають обмежений характер, потреби в них – постійний.

Неоднорідність соціально-економічних, природно-кліматичних, історичних, культурних та інших факторів, зумовлює необхідність пошуку ефективних інструментів формування сприятливого інвестиційного клімату, які дозволять, з одного боку, використовувати наявний інвестиційний потенціал території, а з іншого боку, заощадити на витратах за рахунок консолідації зусиль та ресурсів при інтеграції з іншими схожими по ряду факторів територіями, а також створити стимул для розвитку нових технологій та продуктів за рахунок взаємодоповнюваності потенціалів таких територій.

Вирішення проблеми формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні набуває особливої значущості та обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Питання формування інвестиційного клімату та основи регіональної інвестиційної політики розглянуто у роботах І. О. Амплєєвої, О. І. Барановського, М. П. Бутка, В. В. Гоблик, М. В. Диха та ін. При цьому в цих наукових дослідженнях не розглядається зміст та специфіка регіону як просторової структури формування сприятливого інвестиційного клімату території.

Проблемам оцінки інвестиційного клімату територій присвячено праці А. О. Дегтяря, Р. Г. Соболя, М. М. Кондрашової, О. П. Слюсарчук та ін. Однак, у цих роботах не розкрито питання оцінки ступеня сприяння інвестиційного клімату в об'єднаних територіальних громадах.

Метою кваліфікаційної роботи є виявлення тенденцій, сутнісних проявів і стану розвитку управління формуванням сприятливого інвестиційного клімату в регіоні.

Відповідно до поставленої мети висунуто *такі завдання*:

- провести аналіз закордонного досвіду публічного управління формуванням інвестиційного клімату в регіоні;
- розробити методикку оцінки інвестиційного клімату регіону;
- провести аналіз ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні;
- визначити напрями удосконалення нормативного забезпечення регіонального управління з метою забезпечення сприяння інвестиційному клімату;
- визначити заходи щодо формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні.

Об'єкт дослідження – розвиток сприятливого інвестиційного клімату в регіоні.

Предметом дослідження є управління формуванням сприятливого інвестиційного клімату в регіоні.

Методологічна основа дослідження. У дослідженні застосовувалися синергетичний, інтеграційний, процесний та системний підходи, територіальний підхід, теорія зв'язаності територій. У роботі використовувалися методи системного та порівняльного аналізу, методи просторового аналізу, метод розрахунково-аналітичний, статистичний метод, табличний та графічний методи систематизації інформації.

Інформаційна база дослідження: нормативно-правові акти, постанови Уряду України, Програми економічного і соціального розвитку регіонів України тощо, що дозволило охарактеризувати та проаналізувати сучасний стан управління формуванням сприятливого інвестиційного клімату в регіоні.

Елементи наукової новизни полягають у формуванні методичних підходів до управління формуванням сприятливого інвестиційного клімату в регіоні, що полягають в удосконаленні системи управління регіоном з метою забезпечення сприяння інвестиційному клімату, виробленні чіткої системи рекомендацій щодо формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні.

Практична значущість дослідження. Практична значимість дослідження полягає у можливості застосування розробленої методики оцінки інвестиційного клімату регіону у реалізації рекомендацій щодо формування інвестиційного клімату в конкретному регіоні, у діяльності державних та регіональних органів публічного управління при вирішенні проблем територіального планування країни та залучення інвестицій у регіони.

Публікація результатів дослідження. Дацій Н.В., Лорец Б.С., Колісник Р.Ю. Закордонний досвід публічного управління залученням інвестицій в інновації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 21. С. 114-117.

Структура кваліфікаційного дослідження: Робота має: вступ, три розділи з підпунктами, висновки, список використаних джерел у кількості (52 джерела), загальний обсяг роботи – 56 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В РЕГІОНІ

1.1. Закордонний досвід публічного управління формуванням інвестиційного клімату в регіоні

Стан інвестиційного клімату в регіоні багато в чому визначається успішністю державної політики, що проводиться в інвестиційній сфері. У зв'язку з цим проаналізуємо закордонний досвід формування інвестиційного клімату в регіоні.

Коло держав щодо аналізу питань формування інвестиційного клімату регіону визначався з урахуванням виконання таких умов [10, с. 170] (додаток А):

- » аналогічна з Україною просторова структура»;
- провідні позиції в рейтингах за рівнем прямих іноземних інвестицій, сприятливістю умов ведення бізнесу та глобальної конкурентоспроможності (Сінгапур, США, Гонконг, Австралія, Південна Корея, Канада, Японія входять до 30 країн-лідерів за вказаними рейтингами одночасно).

Аналіз зарубіжного досвіду у дослідженні [15; 25] дозволяє сформулювати сучасні тенденції формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні:

1) варіативність організаційних структур, відповідальних за залучення інвестицій. Так, відповідні функції здійснюються структурними підрозділами «при органах виконавчої влади у США (у складі Управління економічного розвитку при Міністерстві торгівлі), Канаді (у складі Департаменту інновацій, науки та економічного розвитку, кураторами якого є одночасно чотири профільні міністерства, за винятком інвестицій у сфері культури, книговидавництва, ЗМІ, шоу-бізнесу, де ключова роль належить Міністерству

канадської спадщини), Малайзії (у складі Управління економічного планування Адміністрації Прем'єр-міністра)» [15].

У ряді країн додатково функціонують дорадчі органи, які виступають посередниками між підприємницькою спільнотою та органами державної влади.

Так, наприклад, функції дорадчого органу в Японії виконує Японська асоціація інвестиційних радників, у рамках якої забезпечується:

- подання інтересів бізнесу в органах державної влади;
- публікація статистичних даних та підготовка довідково-аналітичних матеріалів;
- консультаційна підтримка з питань, що виникають в інвестиційній сфері, а також розгляд звернень;
- міжнародний обмін інформацією та розробками;
- проведення навчальних програм та семінарів з питань інвестування [25].

У Південній Кореї Міністерством економіки та фінансів утворена Комісія з іноземних інвестицій (до складу якої включені керівники міністерств, відомств, мерів та губернаторів). Ця комісія займається залученням іноземного капіталу в макрорегіони.

2) Наявність спеціальних зон з набором різних преференцій, спеціально призначені для інвесторів. Разом з тим, незалежно від національних особливостей для цих зон характерне надання саме фінансових стимулів. Таким чином, інвестор отримує певні пільги, а держава активізує розвиток пріоритетних для нього галузей економіки.

У спеціальних зонах Японії діють пільговий режим оподаткування, гарантії щодо позик на придбання приміщень та обладнання, а також спрощено порядок отримання різних дозвільних документів.

У Китаї успіх у сфері залучення інвестицій також пов'язаний із формуванням вільних економічних зон на всій території, які: мають зручне з географічної точки зору розташування; мають у своєму розпорядженні сучасну інфраструктуру, створену за рахунок підтримки держави (державних інвестицій

та субсидій) на початковому етапі; передбачають певну систему управління, у тому числі встановлення відповідальних органів за розвиток таких зон та наділення їх правом здійснювати принципово новий, більш вільний економічний курс порівняно з іншою територією країни; характеризуються особливими умовами ведення господарської діяльності (надання гарантійних зобов'язань, податкових преференцій та податкових канікул, можливість використання достатньо недорогих у порівнянні з розвиненими країнами відтворювальних ресурсів); виступають як митні та транзитні території.

Цікавим є досвід Китаю в галузі створення так званих особливих зон як «вільний порт» та «зони прикордонного економічного співробітництва», де не стягуються митні платежі при імпорті іноземних товарів та експорті виробленої резидентами продукції та розширюються прямі торгові відносини із сусідніми державами [25];

3) варіативність форм фінансової підтримки залучення інвестицій. Для інвестиційної активності в регіонах США застосовують такі форми фінансової підтримки як:

- фінансове забезпечення інфраструктурних проектів, проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок (далі – НДДКР) за рахунок бюджетних коштів;
- кредитні інструменти, що передбачають пільгові умови;
- податкові пільги та інші преференції;
- державно-приватне партнерство [19].

Інвестиційна державна політика Канади, Малайзії передбачає використання бюджетно-податкових інструментів (зокрема здійснення бюджетних витрат на інвестиційні цілі, надання податкових пільг та кредитів, встановлення знижених податкових ставок окремих категорій платників податків). Так було в Малайзії, наприклад, з розвитку вітчизняного виробництва надаються окремі пільги організаціям, які взаємодіють із місцевими компаніями;

4) наявність спеціальних преференцій для інвестиційних напрямів та заходів, що здійснюються в рамках експортної та імпортозамінної політики, що проводиться державою.

Наприклад, у Китаї стимулювання діяльності експортно-орієнтованих компаній здійснюється у тому числі за рахунок [15]: «звільнення або надання пільг з орендної плати; знижених тарифів за послуги у сфері ЖКГ та транспорту; пільгових умов надання банками короткострокових кредитів збільшення оборотного капіталу; зниженою ставкою прибуткового податку».

Цікавим є японський досвід інвестиційної політики в галузі експорту. Спочатку в Японії приділялася велика увага створенню рентабельних експортних галузей та обмеження розвитку імпорту, що призвело до створення японської високотехнологічної та конкурентної продукції на світовому ринку та захисту національних виробників від зарубіжних компаній.

Аналогічну політику здійснює Японія щодо зарубіжних інвесторів – особливі умови може бути передбачено лише щодо окремих експортних чи промислових зон за дотримання інтересів національних виробників.

Також у Японії передбачені обмеження для роботи та проживання іноземців. Наприклад, спрощення імміграційних процедур можливе лише для кваліфікованих кадрів.

Розвиток інвестиційного потенціалу в інноваційній сфері Канади здійснюється за допомогою різних податкових преференцій для науково-дослідницьких компаній, котрим порівняно із зарубіжними компаніями діє особливий режим сприяння.

З метою стимулювання інвестицій в інновації в Китаї, Малайзії та Південній Кореї передбачені такі преференції [25]: преференції для імпорту високотехнологічного обладнання з інших країн; звільнення окремих видів сировини від сплати імпортного мита; рівний доступ зарубіжних та вітчизняних компаній до проектів, що плануються до реалізації в технопарках.

Зокрема, Китай закуповує зарубіжні технології та устаткування у межах прямих іноземних інвестицій, і навіть формує національні технопарки інших країнах з метою залучення зарубіжних дослідників.

Разом з тим останнім часом у Японії, Малайзії та Південній Кореї спостерігається перехід від імпорту зарубіжних технологій до розробки власної системи НДДКР, а також передбачені податкові преференції для компаній, які здійснюють НДДКР та оновлення обладнання.

Зокрема, у Японії в усіх галузях економіки для об'єктів, що використовуються в дослідних цілях, передбачено зниження ставки земельного податку, прискорена амортизація та ін.

У Малайзії компанії, зайняті у схвалених урядом високотехнологічних галузях, звільняються від оподаткування прибутку, що інвестується у виробництво;

5) облік екологічних чинників під час інвестування. Наприклад, з метою підтримки прийнятного рівня екологічної безпеки в Канаді, а також стимулювання напрямів інвестування, пов'язаних із заходами щодо покращення екологічної обстановки на території, використовуються такі інструменти та механізми [15]:

- стандарти, кодекси, інструкції та інші документи, що регламентують нормативи, вимоги до якості довкілля під час здійснення діяльності;
- екологічне ліцензування напрямів, що завдають шкоди навколишньому середовищу;
- податкові пільги та інші преференції для інвесторів, які здійснюють вкладення у природоохоронні заходи, НДДКР в екологічній сфері.

Подібні інструменти використовуються і в Малайзії, наприклад, податкові пільги для компаній, які використовують обладнання певного екологічного класу (розмір початкової пільги становить 40%, а потім 20% щорічно з витрат на покупку обладнання) [25].

б) переважання інформаційно-рекламного способу залучення інвестиційних коштів. У США для стимулювання інвестиційної діяльності в

макрорегіоні проводять активну маркетингову діяльність через розміщення матеріалів на спеціалізованих сайтах, випуск буклетів, каталогів, збірників та ін. Так, інвестор отримує необхідну інформацію про інфраструктуру макрорегіону, умови ведення підприємницької діяльності на його території, наявність робочої сили, системі преференцій та ін.

У Японії та Південній Кореї проводяться PR-кампанії, спрямовані на приплив іноземних інвестиційних коштів у регіон та на вкладення японських та корейських компаній за кордоном. Крім цього, в цих країнах здійснюється переклад мовами іноземних держав законодавства в галузі інвестицій, що дозволяє розширити коло потенційних інвесторів за рахунок підвищення доступності та відкритості інформації про інвестиційні можливості регіону.

Незважаючи на те, що окремі тенденції набули свого поширення в нашій країні, потрібен їх подальший розвиток.

1.2. Особливості оцінки інвестиційного клімату регіону

Формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні – це «один із найважливіших напрямів просторового розвитку, який полягає у забезпеченні привабливості регіону для інвестора та покращенні соціально-економічного становища даної території» [17, с. 368].

Оцінка інвестиційного клімату регіону є основою прийняття управлінських рішень на інвестиційній сфері, зокрема під час розробки програм з поліпшенням інвестиційного клімату територій, стратегій управління інвестиційними ризиками та інших.

На сьогодні оцінка інвестиційного клімату на рівні регіону не проводиться. Існуючі методики розробляються експертними агентствами та використовуються при оцінці інвестиційного клімату у регіонах.

Водночас на державному рівні при прийнятті управлінських рішень в інвестиційній сфері цей аспект не розглядається, що зумовлює необхідність та

актуальність визначення критеріїв та розроблення методики оцінки інвестиційного клімату регіону (додаток Б).

В науковій літературі [20; 26; 28] використовуються різні підходи до оцінки інвестиційного клімату території. На основі розглянутих вище підходів та аналізованих методик можна виділити такі групи методів, що використовуються при оцінці інвестиційного клімату території [30, с. 21]: «економіко-математичні методи; методи факторного аналізу; методи експертних оцінок».

За результатами проведеного аналізу [39, с. 25] зроблено висновок, що при оцінці інвестиційного клімату регіону використовуються різні методи, які мають як переваги, і певні недоліки, які у неповному обліку специфіки інвестиційного простору України та інтересів різних категорій інвесторів.

Крім того, відповідно до сучасних зарубіжних тенденцій формування сприятливого інвестиційного клімату, в Україні стали розробляти методики оцінки відповідального інвестування.

Для учасників світового інвестиційного ринку важливим критерієм при ухваленні рішень про інвестування в ту чи іншу територію останніми роками є впровадження принципів ESG (Environmental, Social, Governance) [40, с. 73] у інвестиційні стратегії регіонів. Тобто без урахування соціальних, екологічних та управлінських ризиків не приймається жодне важливе інвестиційне рішення. Однак, для українських регіонів тема відповідального інвестування – поки що не головний пріоритет у розвитку. Єдиний стимул для дотримання ними принципів ESG [38] є зростання попиту з боку іноземних інвесторів на роботу тільки з екологічно відповідальними регіонами, а залучення іноземних інвестицій в економіку України в умовах розв'язаної війни росією є вкрай важливим.

Методики оцінки відповідального інвестування здебільшого побудовані на принципах поєднання рівня схильності до ризику та оцінки ефективності його усунення: чим вищий перший показник, тим вище має бути і другий, у разі дисбалансу робиться висновок, що ризикам не приділяється необхідної уваги.

Або на основі даних Державної служби статистики України [13] формується загальне уявлення про можливі ризики, ніж дається їм оцінка. Виняток становлять управлінські ризики, «де оцінка будується з урахуванням наявності у регіонах ключових елементів, сприяють поліпшенню якості управління та її відкритості» [41, с. 512].

Дані методики складаються провідними рейтинговими агентствами і є як самостійними, так і включаються до методик з оцінки інвестиційного клімату територій.

При цьому оцінка інвестиційного клімату на рівні макрорегіону не проводиться, у зв'язку з чим створення методики оцінки інвестиційного клімату для даних просторових структур є актуальним завданням.

У дослідженні використовується ризиковий та багатофакторний підходи, що дозволяє, з одного боку, забезпечити комплексність оцінки за рахунок всебічного аналізу інвестиційного потенціалу, а з іншого – порівняти перспективність та привабливість інвестиційного потенціалу макрорегіону з можливим рівнем ризику.

Дискретність методик ризикового підходу нівелюється за рахунок безперервного використання аналізованих блоків показників багатофакторного підходу, тим самим органи влади можуть застосовувати запропоновану в дослідженні методику розробки стратегій поліпшення інвестиційного клімату регіону.

Зразковий перелік показників ESG-рейтингів представлено нижче.

Екологічні ризики (Environmental) [16, с. 21]:

- викинуто в атмосферу забруднюючих речовин, що відходять від стаціонарних джерел, на душу населення;
- обсяг викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря від автомобільного транспорту, на душу населення;
- скидання забруднених стічних вод на поверхневі водні об'єкти, на душу;
- кількість утворених відходів виробництва та споживання на душу населення (значення показника за рік);

- вивезено за рік твердих комунальних відходів, на душу населення;
- частка уловлених і знешкоджених речовин, що забруднюють атмосферу, в загальній кількості відходять від стаціонарних джерел;
- частка легкових, вантажних автомобілів та автобусів за регіонами, які мають можливість використання природного газу як моторне паливо;
- об'єм оборотної та послідовно використовуваної води, на душу населення;
- частка використаних та знешкоджених відходів у загальному обсязі утворених відходів у процесі виробництва та споживання;
- вивезено твердих комунальних відходів на об'єкти, що використовуються для обробки відходів, % від загального обсягу вивезених комунальних відходів.

Соціальні ризики (Social) [17, с. 369]:

- частка населення з доходами нижче за величину прожиткового мінімуму;
- рівень смертності немовлят (середнє значення за три роки) ;
- кількість тяжких та особливо тяжких злочинів, зареєстрованих у звітному періоді на 100 тис осіб населення;
- «динаміка чисельності населення за 10 років (відношення середньої чисельності населення у звітному році до чисельності 10 років тому), %» [17];
- обсяг видатків консолідованого бюджету регіону на «Соціальну політику» на душу населення, скоригований на вартість життя;
- обсяг видатків консолідованого бюджету регіону на «Освіту» на душу населення, скоригований на вартість життя;
- обсяг видатків консолідованого бюджету регіону на «Охорону здоров'я», на душу населення, скоригований на вартість життя;
- обсяг видатків консолідованого бюджету регіону на «Безпеку», на душу населення, скоригований на вартість життя;

- загальна кількість створених робочих місць за групами організацій, на яких середня чисельність працівників збільшилася і за новоствореними організаціями, на 1000 постійного населення.

Якість управління (Governance) [20, с. 108]:

- інвестиційна привабливість та підтримка бізнесу (Рейтинг. Наявність сертифікованих індустріальних парків, Наявність особливих економічних зон) ;

- рівень транспарентності регіональних органів публічного управління та антикорупційні процедури (Структура та якість сайту відкрита та загальнодоступна публікація вакансій, інформація про діяльність комісій з протидії корупції, відкрита та загальнодоступна публікація інформації про доходи) ;

- якість управління бюджетом та якість оцінки регулюючого впливу;

- витрати консолідованого бюджету регіону за статтею «Загальнодержавні питання» стосовно валового регіонального продукту.

У цьому застосування методів експертних оцінок при багатофакторному підході знижує об'єктивність результатів оцінки. Таким чином, для обґрунтованості вибраних показників у методичку, що розробляється, всі фактори, експертні оцінки перевірятимуться економіко-математичними методами. У зв'язку з цим отримуємо більш достовірну оцінку показників інвестиційного клімату регіону та відсутність суб'єктивності у виборі критеріїв для аналізу.

Водночас у межах зазначених підходів розглядається оцінка інвестиційного клімату загалом, який може бути як позитивним, і негативним. У той же час у рамках нашого дослідження розглядається інвестиційний клімат у регіоні, формування якого покликане забезпечити сприяння такому клімату.

Для оцінки інвестиційного клімату регіону необхідно [22, с. 135]:

- «провести аналіз та ідентифікацію ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні;

- оцінити потенційний вплив ідентифікованих ризиків на формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні;

- провести аналіз та відбір показників для оцінки інвестиційного потенціалу регіону;
- розрахувати вагові показники».

Мається на увазі, що методика оцінки інвестиційного клімату регіону також має містити :

- SWOT-аналіз інвестиційного клімату регіону;
- «ризики, що впливають на формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні (визначення ймовірності їх виникнення та ступеня впливу на інвестиційний клімат регіону)» [24, с. 95] ;
- можливість зробити кластерний аналіз, ранжування та класифікацію суб'єктів, що утворюють регіон, відповідно до певної вибірки;
- «індивідуальний підхід до оцінки інвестиційного клімату регіону, що передбачає вибір та отримання більшої інформації за тими показниками інвестиційного потенціалу та ризику, які є більш цікавими для тих чи інших інвесторів» [24, с. 96];
- підсумкову оцінку інвестиційного клімату, отриману за допомогою економіко-математичного апарату та експертних оцінок.

Запропонована методика також дозволить:

- виявити недоцільність об'єднання суб'єктів у регіон;
- оцінити інвестиційний клімат регіону;
- провести порівняльний аналіз інвестиційних потенціалів регіонів України, виявити конкурентні переваги і слабкі сторони регіону в цілому.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ

Таким чином, незважаючи на велику кількість підходів до оцінки інвестиційного клімату регіону (рейтинговий, ризиковий, факторний та ін. підходи) оцінка інвестиційного клімату на регіональному рівні не здійснюється,

що є актуальним завданням у сучасних економічних реаліях та в умовах відкритої збройної агресії росії.

Враховуючи результати аналізу найчастіше використовуваних підходів, необхідно використовувати різні методи. Для відсутності суб'єктивності у виборі критеріїв для аналізу експертні оцінки мають бути перевіреними економіко-математичними методами. У цьому зв'язку отримаємо більш достовірну оцінку показників інвестиційного клімату регіону.

З урахуванням сучасних підходів до оцінки інвестиційного клімату регіону та запровадження принципів відповідального інвестування при розробці методики оцінки сприятливості інвестиційного клімату в регіоні пропонується враховувати показники ESG-рейтингів.

Таким чином, методика, що розробляється, дозволить оцінити інвестиційний клімат регіонів.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В РЕГІОНІ

2.1. Оцінка ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні

Відповідно до розглянутих у розділі 1 підходів до методик оцінки інвестиційного клімату для оцінки ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату в Житомирській області в дослідженні буде використовуватися процесний підхід, що передбачає оцінку ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні як сукупності процесів (етапів), за допомогою яких відбувається здобуття наукових даних, їх обробка, формування гіпотез, доказ їхньої релевантності (додаток В). Використовуючи цей підхід, оцінка ризиків складатиметься з наступних етапів.

По-перше, здійснимо ідентифікацію ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні, тобто визначимо, які ризики можуть вплинути на інвестиційний клімат регіону та опишемо їх характеристики.

Як зазначалося у розділі 1, на регіональному рівні можливе отримання синергетичних ефектів, які сприятимуть формуванню сприятливого інвестиційного клімату та вирішення соціально-економічних проблем. Однак, недотримання принципів регіонального планування може призвести до виникнення небажаних наслідків [26, с. 60]: «несприятливий інвестиційний клімат, зменшення ресурсів з менш розвинених у успішні суб'єкти, нерациональна конкуренція та ін.)). Таким чином, ризиками для формування сприятливого інвестиційного клімату саме в просторі регіону будуть:

1) R1 – наявність загальних проблем.

Для Житомирської області характерна наявність загальних гострих соціально-економічних та просторових проблем, серед них:

а) проблеми соціального характеру (низький рівень очікуваної тривалості життя населення, високі показники смертності населення у працездатному віці та ін.);

б) проблеми економічного характеру (дефіцит кваліфікованих кадрів, нерозвиненість інфраструктури, високі тарифи на енергоресурси та ін.).

2) R2 – неоднорідність районів, що входять до регіону.

3) R3 – територіальна віддаленість районів, що входять до складу регіону. Райони є сусідами, на територіях яких у перспективі є можливості розширення транспортних коридорів, логістичних центрів та ін.

4) R4 – відсутність стійких міжрегіональних зв'язків, які мають на увазі під собою міграційні зв'язки між регіонами та міжрегіональні економічні зв'язки.

5) R5 – відсутність загальної спеціалізації районів, що входять до регіону. Розвиток Житомирської області пов'язаний з його високою ресурсозабезпеченістю, можливостями у галузях сільського господарства та будівництва. Значні перспективи має також розвиток екологічного туризму на основі унікальних природних ландшафтів.

Таким чином, загальною спеціалізацією всіх районів, що входять в Житомирську область, є галузі, що з'єднують у собі вигідні сторони кожного району.

Разом з тим необхідно враховувати, що з переходом до розробки більш віддалених і важкодоступних родовищ, підвищення капіталомісткості їх видобутку та транспортних витрат на перевезення сировини сприятливий вплив цих галузей на розвиток регіону зменшуватиметься. Запобігти такій негативній тенденції можна за допомогою збільшення віддачі від природних ресурсів за рахунок їх переділу на території регіону та розвитку інших економічних спеціалізацій.

У цьому можна виділити такі перспективні напрями як лісівництво і лісозаготівлі, рослинництво і тваринництво, туризм та ін.

б) R6 – відсутність можливостей для взаємодоповнюваності потенціалів розвитку районів. У аналізованому регіоні є змога взаємодоповнюваності потенціалів розвитку районів. Наприклад, при загальній спеціалізації всіх районів на туризмі можлива взаємодоповнюваність їх потенціалів на основі спільної розробки туристичних кластерів, туристично-рекреаційних комплексів, основою яких може стати природно-рекреаційний потенціал регіону, наприклад, використання для інших районів регіону організації спільних туристичних турів, створення інфраструктури промисловості туризму, будівництво водно-оздоровчих комплексів тощо.

Таким чином, на першому етапі аналізу ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату в Житомирській області тільки один тип ризиків з шести (територіальна віддаленість районів, що входять до складу регіону) не несе в собі ризиків для цілісності регіону та формування на його території сприятливого інвестиційного клімату, у зв'язку з чим є доцільним одержання синергетичних ефектів.

Такі ризики як відсутність загальної спеціалізації у районів, що входять до регіону, та можливостей для взаємодоповнюваності їх потенціалів, можуть як не отримати свій розвиток, так і мати негативні тенденції, які в майбутньому можуть перешкодити залученню інвестицій та одержанню синергетичних ефектів.

Проведемо якісний аналіз ризиків. У дослідженні якісного аналізу ризиків використовувалися матричні методи оцінки ризиків у системі координат «ймовірність події - наслідки події» [30, с. 28]. Для кожного ідентифікованого ризику формування сприятливого інвестиційного клімату на прикладі Житомирської області попередньо визначали за допомогою експертної оцінки категорію ймовірності його настання та відповідний цьому ризику потенційний збиток за 5-ти бальним емпіричним шкалам оцінки рівня ризику.

З метою недопущення суб'єктивізму при оцінці експертами ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату в Житомирській області та отримання в аналізі недостовірних даних, у дослідженні за допомогою

математичного апарату було розраховано коефіцієнти компетентності експертів та оцінено якість проведеної експертизи та достовірність отриманих даних.

В оцінюванні ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату в Житомирській області взяли участь 15 експертів, які оцінювали за 5-ти бальною шкалою показники: ймовірність виникнення ризикової події та серйозність наслідків від настання ризикової події. Зазначено сумарну оцінку експертів двох показників, а також сума балів, отримана кожним експертом за оцінку дев'яти факторів ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату у Житомирській області.

Найвищу оцінку за показниками ймовірність виникнення ризикової події та серйозність наслідків від настання ризикової події на території Житомирської області експерти виставили ризикам: наявність спільних проблем у районів регіону, їх неоднорідність.

З метою отримання достовірних даних у дослідженні розрахуємо рівень компетентності експертів, які взяли участь в оцінці ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату на прикладі Житомирської області.

У зв'язку з цим, на підставі отриманих експертних оцінок розрахуємо нормовані бальні оцінки для кожного експерта шляхом поділу кожного бала на сумарний бал для даного експерта.

Наступним кроком є обчислення виважених сум відносних бальних оцінок для кожного експерта. Для цього нормовані бальні оцінки ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату щодо кожного експерта помножимо на середній бал щодо кожного ризику.

Коефіцієнти компетентності в експертів ближче до середньої групової компетентності, тому можна вважати, що це експерти є компетентними.

Тепер оцінимо якість проведеної експертизи та достовірність отриманих даних.

Для підготовки розрахунку коефіцієнта конкордації у дослідженні потрібно проведення додаткових операцій:

1) Ранжування експертних оцінок, проставлених за 6 ризиками формування сприятливого інвестиційного клімату в Житомирській області. Відповідно до правил ранжування ризику з меншим значенням оцінки, виставленої експертом серед інших факторів ризику, нараховується найменший ранг, тобто ризик, що має найменше значення експертної оцінки, має ранг 1. Найбільшому значенню присвоюється ранг, що відповідає кількості ранжованих значень (кількості аналізованих ризиків). Таким чином, ризику з найбільшим значенням експертної оцінки нараховується ранг 6. Якщо кілька значень експертних оцінок однакові, ризикам присвоюється ранг, розрахований як середнє з тих рангів, які вони отримали б, якби не були рівні.

Ранжування вважається проведеним правильно, якщо загальна сума рангів за показниками, що аналізуються, збігається з розрахунковою. Розбіжність реальної та розрахункової сум рангів свідчить про помилку, допущену при нарахуванні рангів або їх підсумовування.

2) Знаходження суми експертних оцінок за кожним ризиком і за всіма ризиками загалом, визначення середнього значення сумарних оцінок.

3) Розрахунок для кожного ризику відхилення суми оцінок від середнього значення та обчислення їхньої загальної суми. Сума величин різниць сумарних оцінок від середнього значення повинна дорівнювати нулю, тоді віднімання проведено правильно.

4) Зведення кожного відхилення квадрат і підрахунок суми всіх відхилень.

5) Розрахунок поправок на однакові ранги.

Для оцінки значень коефіцієнта конкордації, як правило, у математичній статистиці використовують загальноприйняті критерії, однак, для отримання більш точної оцінки якості, проведеної експертами роботи, та достовірності отриманих даних автором у дослідженні використовується шкала Чеддока [44].

Потім перевіряється значимість отриманого коефіцієнта конкордації. Оскільки в нашому дослідженні $n > 7$, то значущість коефіцієнта конкордації

Кендал перевіряється за допомогою критерію Пірсона χ^2 , згідно з яким у дослідженні висуваємо нульову та альтернативну гіпотези [39]:

« H_0 – коефіцієнт конкордації статистично не значущий (думки експертів не можна вважати узгодженими);

H_1 – коефіцієнт конкордації статистично значущий (думки експертів узгоджено)».

Розрахуємо коефіцієнт конкордації Кендала [44] для оцінки якості проведеної в дослідженні експертної оцінки ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату на прикладі Житомирської області та перевірки достовірності отриманих у результаті аналізу даних.

На основі даних проранжуємо експертні оцінки щодо кожного аналізованого ризику. Перевіримо правильність ранжування. Підсумовування виставлених оцінок по кожному експерту дає однакову суму – 45, і збігається з розрахунковою сумою. Отже, ранжування зроблено правильно.

На основі даних розрахуємо суму експертних оцінок за кожним ризиком та за всіма ризиками в цілому, визначимо середнє значення сумарних оцінок за всіма ризиками, розрахуємо для кожного ризику відхилення суми оцінок від середнього значення та знайдемо квадрат цих відхилень, потім обчислимо суму всіх квадратів відхилень .

Високе значення коефіцієнта конкордації за шкалою Чеддока [44] свідчить у тому, що думки експертів узгоджені, отже, якість експертизи можна як високе.

На третьому етапі проводиться кількісний аналіз ризиків – оцінка потенційного впливу ідентифікованих ризиків на формування сприятливого інвестиційного клімату у регіоні за допомогою експрес-оцінки ризику настання негативної події, серйозності наслідків від настання ризикової події та обчислення індексу ризику R.

Значна поширеність даного методу при оцінці ризиків обумовлена тим, що головною його перевагою є простота використання і можливість зробити розрахунки з найменшими витратами. Недоліком використання зазначеного

методу є суб'єктивізм в оцінюванні. Таким чином, з метою отримання достовірних даних у дослідженні та усунення нестачі використовуваного методу автором за допомогою економіко-математичних методів вище було розраховано рівень компетентності експертів, які взяли участь в оцінці ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату на прикладі Житомирської області, та оцінено якість експертизи.

Тепер обчислимо індекс аналізованих у дослідженні ризиків.

За знайденими ймовірностями виникнення негативних подій (слабоймовірні, малоймовірні, ймовірні, ймовірні і майже можливі) і серйозності наслідків від їх настання (мінімальні, низькі, середні, високі або максимальні) побудуємо матрицю «Вірогідність - Втрати», відповідно до якої визначимо ступінь їх впливу на інвестиційний клімат Житомирської області (ігноровані, незначні, помірні, суттєві чи критичні) та рівень ризику в регіоні (прийнятні, помірні чи неприпустимі).

Відповідно до матричних методів оцінки ризиків у Матриці ризиків зазвичай виділяють три області ризиків [37]:

- ризики високого рівня (11-25) або неприпустимі (що вимагають подальшого обов'язкового управління ними та розробки заходів щодо їх зниження);
- ризики середнього рівня (5-10) або помірні (присутня потенційна загроза);
- ризики низького рівня (1-4) або прийнятні за наявності заходів управління.

За ступенем впливу ризику бувають:

- ігноровані (1 -4), що мають непомітний небажаний вплив на об'єкт;
- незначні (5-8), що мають незначний негативний вплив на об'єкт;
- помірні (9-10), які мають помірний негативний вплив на об'єкт;
- суттєві (12-16), що надають суттєвий негативний вплив на об'єкт;
- критичні (20-25) надають критичні негативний вплив на об'єкт;

Наприклад, якщо ймовірність виникнення ризику негативної події в Житомирській області на думку експертів малоімовірна (2 бали), а серйозність наслідків – середня (3 бали), то індекс ризику (R) дорівнюватиме 6 балам. Таким чином, ступінь впливу цього негативного явища на інвестиційний клімат Житомирської області відповідно до матриці «Вірогідність - Втрати» оцінюватиметься як «незначна» ($5 < R < 8$) та рівень ризику як «помірний» ($5 < R < 10$) [8].

Розподілимо аналізовані у дослідженні ризики формування сприятливого інвестиційного клімату в Житомирській області за матрицею «Вірогідність - Втрати».

Використовуючи цю методику оцінки ризику, ми перетворили у дослідженні якісні показники на кількісні значення, що сприяє підвищенню надійності прийнятих рішень в управлінні ризиками Житомирської області. Також ми бачимо, що чотири типи ризиків у регіоні (R1, R3, R5, R6) є неприпустимими для формування сприятливого інвестиційного клімату, що збігається з отриманими даними при аналізі на першому етапі. Інший ризик (R2) має потенційну загрозу, яка згодом без розробки заходів щодо її усунення може призвести до зниження інвестиційної привабливості регіону. Ризик R4 є прийнятним для інвестиційного клімату регіону.

За ступенем впливу на інвестиційний клімат Житомирської області ризики поділяються на критичні (наявність спільних проблем, неоднорідність суб'єктів, відсутність стійких зв'язків), незначні (відсутність загальної спеціалізації, відсутність можливостей для взаємодоповнюваності потенціалів розвитку) та ігноровані (територіальна віддаленість).

Таким чином, у процесі аналізу було виявлено ризики, що впливають на формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні з прикладу Житомирської області. Високий ступінь узгодженості експертів свідчить про хорошу якість отриманих даних та результати дослідження є статистично значущими ($\alpha < 0,01$) [36]. Коефіцієнти компетентності в експертів ближче до

середньої групової компетентності, тому можна вважати, що це експерти, що у дослідженні, є компетентними.

2.2. Розробка методики оцінки інвестиційного клімату регіону

Як зазначалося у першому розділі дослідження, розроблено безліч підходів до оцінки інвестиційного клімату. Разом з тим з метою комплексного обліку різних аспектів інвестиційного клімату територій у дослідженні для оцінки рівня сприяння інвестиційного клімату було використано ризиковий та багатофакторний підходи, оскільки основним завданням для органів публічного управління є формування збалансованого за ефективністю та ризиком набору показників оцінки інвестиційного клімату, моніторинг яких дозволить своєчасно нівелювати негативні тенденції та досягати заздалегідь визначених державою цільових параметрів соціально-економічного розвитку регіону.

Водночас для отримання достовірної оцінки інвестиційного клімату регіону та усунення суб'єктивності у виборі критеріїв у дослідженні використовувалися економіко-математичні методи, у тому числі під час експертного оцінювання.

В результаті проведеного аналізу виділено шість ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату та відібрано 25 показників для оцінки інвестиційного потенціалу регіону.

Оцінку інвестиційного клімату регіону пропонується проводити у кілька етапів. Першим етапом є оцінка ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату регіону. Розроблена методика передбачає оцінку потенційного впливу ідентифікованих ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату в регіональних просторових структурах. Для розрахунку ризиків використані матричні методи оцінки, засновані у дослідженні на розташуванні показників наслідків від настання ризикової події

для інвестиційного клімату та ймовірностей виникнення ризику у вигляді таблиці (матриці).

Ризик (R) [37] визначається як двовірна величина за ймовірністю виникнення негативної події та серйозності наслідків від її настання для інвестиційного клімату.

З метою проведення оцінки ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні, а також їх подальшого ранжування за рівнем значущості відповідно до матричних методів оцінки ризиків використовується Матриця ризиків, яка враховує як ймовірність настання ризикової події, так і серйозність наслідків для інвестиційного клімату макрорегіону у разі виникнення ризику [30, с. 7].

На основі проведеного аналізу, три типи ризиків у Житомирській області (наявність спільних проблем, неоднорідність суб'єктів, відсутність стійких зв'язків) є неприпустимими для формування сприятливого інвестиційного клімату у регіоні. Інші ризики (відсутність загальної спеціалізації, відсутність можливостей для взаємодоповнюваності потенціалів розвитку) має потенційну загрозу, яка згодом без розробки заходів щодо її усунення може призвести до зниження інвестиційної привабливості регіону, і відноситься до категорії «помірних» ризиків. Ризик (територіальна віддаленість) є прийнятним для інвестиційного клімату регіону.

За ступенем впливу на інвестиційний клімат регіону ризики поділяються на критичні, незначні та ігноровані.

Узагальнивши отримані результати, отримуємо, що відповідно до класифікації Житомирська область несе помірні інвестиційні ризики, які мають помірний негативний вплив на інвестиційний клімат регіону.

Окремо слід зазначити, що з метою недопущення суб'єктивізму при оцінці експертами ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні та отримання в аналізі недостовірних даних за допомогою математичного апарату було розраховано коефіцієнти компетентності експертів та оцінено якість проведеної експертизи та достовірність отриманих даних.

Використавши при оцінці ризиків матричні методи, у дослідженні були перетворені якісні показники на кількісні значення, що, у свою чергу, підвищило надійність прийнятих рішень у визначенні та управлінні ризиками.

На другому етапі показники оцінки інвестиційного клімату регіону наводимо до стандартизованого значення. Для цього застосовується мінімаксний метод, тобто стандартизація отриманих показників здійснюється на основі мінімальних та максимальних значень вибірки.

Оцінка інвестиційного клімату регіону проводитиметься на підставі розрахунку восьми інтегральних блоків показників, кожен із яких визначається як середньоарифметична від нормованих приватних показників.

Перший блок «Територіальний потенціал» включає оцінку чотирьох показників «Кількість розміщених осіб», «Вигідність географічного положення регіону», «Сприятливість клімату», «Наявність природних ресурсів» [24, с. 97].

Для розрахунку показника «Кількість розміщених осіб» використовувалися дані Державної служби статистики України [13.. «Вигідність географічного положення макрорегіону», «Сприятливість клімату», «Наявність природних ресурсів». Для оцінки даних показників автором використовувався метод експертних оцінок, підтверджений економіко-математичним аналізом.

На основі отриманих даних оцінимо «Територіальний потенціал» як середньоарифметичну від нормованих показників «Кількість розміщених осіб», «Вигідність географічного положення макрорегіону», «Сприятливість клімату», «Наявність природних ресурсів» по регіону в цілому.

Другий блок «Трудовий потенціал» включає в собі оцінку за трьома показниками «Кваліфікована робоча сила із зайнятого населення», «Середньорічна чисельність зайнятих», «Кількість робочої сили».

Для розрахунку показників використовувалися дані Державної служби статистики України [13].

На основі отриманих даних оцінимо «Трудовий потенціал» як середньоарифметичну від нормованих показників «Кваліфікована робоча сила

із зайнятого населення», «Середньорічна чисельність зайнятих», «Кількість робочої сили» [10, с. 170].

Третій чинник «Фінансовий потенціал» буде оцінено з урахуванням трьох показників: «Доходи консолідованих бюджетів», «Кількість прибуткових організацій у кількості організацій», «Покупна спроможність грошових доходів населення» [10, с. 171].

На основі отриманих даних оцінимо фактор «Фінансовий потенціал» як середньоарифметичну від нормованих приватних показників щодо регіону в цілому.

Четвертий фактор «Інфраструктурний потенціал» оцінюється на основі трьох показників: «Технічні можливості аеропортів», «Експлуатаційна довжина залізничних колій загального користування», «Протяжність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям».

Показник «Технічні можливості аеропортів» оцінюється за двома критеріями - «Середньодобовий обсяг пасажирських повітряних перевезень» та «Середньодобовий обсяг вантажних повітряних перевезень», в яких враховувалися як регулярні, так і нерегулярні перевезення.

Нормоване значення показника «Технічні можливості аеропортів» розраховувалися як середньоарифметична від нормованих значень критеріїв «Середньодобовий обсяг пасажирських повітряних перевезень» та «Середньодобовий обсяг вантажних повітряних перевезень» щодо регіону в цілому.

Показники «Експлуатаційна довжина залізничних колій загального користування», «Протяжність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям» розраховані на основі даних Державної служби статистики України.

П'ятий фактор «Економічний потенціал» оцінюється автором на основі трьох показників «Обіг внутрішньої торгівлі», «ВРП на душу населення», «Кількість малих підприємств».

Оцінка показника «Обіг внутрішньої торгівлі» враховує два критерії - «Обіг роздрібною торгівлі» і «Обіг оптової торгівлі» і проводиться на основі даних Державної служби статистики України.

Оцінку показників «ВРП душу населення» і «Кількість малих підприємств» здійснено з урахуванням даних Державної служби статистики України.

Шостий фактор «Екологічний потенціал» включає оцінку трьох показників «Вловлювання забруднюючих атмосферу речовин, що відходять від стаціонарних джерел», «Площа лісовідновлення», «Використання свіжої води».

Оцінку показників зроблено на основі даних Державної служби статистики України.

Сьомий чинник «Інноваційний потенціал» оцінюється на основі трьох показників «Кількість персоналу, зайнятого науковими дослідженнями та розробками», «Кількість дослідників із вченими ступенями», «Видано патентів». Оцінку аналізованих показників здійснено на основі даних Державної служби статистики України.

Восьмий блок «Інвестиційний потенціал» включає оцінку трьох показників «Якість надання державних послуг для інвестора», «Якість законодавства», «Рівень соціальної та кримінальної напруженості в регіоні».

Для оцінки даних показників використовувався метод експертних оцінок, підтверджений економіко-математичним аналізом.

Із восьми факторів сприятливого інвестиційного клімату два фактори (територіальний та трудовий потенціал) не змогли отримати позитивного синергетичного ефекту. У зв'язку з цим регіон, як було доведено в першому розділі дослідження, будучи унікальною просторовою структурою, що сприяє нівелюванню недоліків окремих її членів та одержанню позитивних ефектів для соціально-економічного розвитку всіх її учасників, через недотримання принципів формування регіону при об'єднанні суб'єктів, може не дати очікуваного синергетичного ефекту, спрямованого на формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні.

На наступному етапі вводимо ваги критеріїв. Досить часто в дослідженнях для зважування критеріїв застосовуються методи експертних оцінок, такі як метод аналізу ієрархій Сааті, методи нарахування та ранжування балів та ін. доказово прописати у нормативно-правових документах та використовувати у роботі органів публічного управління. Одним з таких методів є метод, що передбачає розрахунок коефіцієнтів, що показують ступінь розкидання значень вибірки. Коефіцієнт визначається для кожного інтегрального блоку показників оцінки інвестиційного потенціалу регіону на підставі мінімального та максимального значень відповідного показника у вихідній одиниці виміру

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ

На основі отриманих даних в результаті проведеного вище аналізу ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату в Житомирській області переважають переважно помірні інвестиційні ризики (ризики середнього рівня або умовно-прийнятні), що мають потенційні загрози, які згодом без розробки заходів щодо їх усунення можуть призвести до зниження інвестиційної привабливості регіону.

Розроблена методика оцінки інвестиційного клімату регіону дозволяє також виділити його сильні та слабкі сторони. Зокрема, конкурентними перевагами Житомирської області з точки зору формування сприятливого інвестиційного клімату є її територіальна привабливість, обумовлена вигідним географічним розташуванням та багатим ресурсним потенціалом, а також унікальний туристично-рекреаційний потенціал.

Слабкими сторонами регіону є дефіцит кваліфікованої робочої сили, недостатність фінансового, економічного та інноваційного потенціалу регіону, а також непродумана інвестиційна політика держави.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В РЕГІОНІ

3.1. Удосконалення системи управління регіоном з метою забезпечення сприяння інвестиційному клімату

Як зазначалося у першому та другому розділі дослідження при регіональному управлінні виникають певні ризики, зумовлені недосконалістю нормативно-правового забезпечення та самого управлінського механізму, що зумовлює необхідність розробки напрямів удосконалення такого управління в цілому, а також рекомендацій щодо підвищення рівня сприяння інвестиційного клімату зокрема.

Удосконалення нормативного та правового забезпечення регіонального управління пропонується здійснювати за такими напрямами [7, с. 20].

Перший напрямок пов'язаний із необхідністю правової регламентації принципів розвитку регіонів.

Як зазначалося раніше, у діючій правовій базі поняття регіону, перелік та склад регіонів визначено [2; 3; 5]. Разом з тим, як було показано в другому розділі дослідження на прикладі Житомирської області не повною мірою дотримуються принципів регіонального будівництва, що знижує або дозволяє отримати позитивні ефекти від об'єднання територій у територіальні громади.

Другий напрямок пов'язаний з оптимізацією документів регіонального планування.

У зв'язку з цим пропонується відмовитися від розробки великої кількості документів регіонального планування та сформувати єдиний документ – стратегію регіону, в рамках якої буде визначено цілі, завдання, напрямки розвитку відповідного регіону [18]. Причому важливо зауважити, що така стратегія має розроблятися зусиллями та у тісній взаємодії з усіма

інтегрованими територіями, що також дозволить оптимізувати тимчасові та трудові витрати на розробку окремих регіональних стратегій (додаток Д).

Третій напрямок пов'язаний з організацією управління регіоном.

До цього часу практично не сформований єдиний підхід до організації регіонального управління, у зв'язку з чим його реалізація ускладнена.

У даних умовах особливу актуальність представляє розробка моделі організації регіонального управління, що дозволяє забезпечити координацію дій.

З урахуванням сформульованих у нашому дослідження особливостей регіону та його значення для формування сприятливого інвестиційного клімату серед існуючих підходів до управління (нормативний, програмно-цільовий, функціональний, процесний та ін.), на нашу думку, найбільш підходящим для регіонального управління є проектний підхід, оскільки такий підхід:

1) дозволяє приймати колегіальні рішення з урахуванням інтересів усіх зацікавлених суб'єктів управління. Для цілей регіонального управління це особливо актуально через значну кількість суб'єктів управління – «як представників регіональних органів публічного управління від кожної територіальної громади, що утворює регіон, так і представників державних органів публічного управління» [19, с. 120].;

2) передбачає комплексне управління всіма наявними ресурсами (тимчасовими, трудовими та фінансовими) у їхньому безпосередньому взаємозв'язку, що дозволяє забезпечити оперативність прийняття необхідних управлінських рішень. «При регіональному управлінні можливість консолідації всіх наявних фінансових ресурсів, у тому числі позабюджетних джерел, та їхнє спрямування на досягнення до встановленого періоду єдиних цілей має вирішальне значення» [21, с. 120];

3) обмеженість у часі. Таким чином, регіональне управління здійснюватиметься до досягнення заданих цілей, коли спільні зусилля територіальних громад, що об'єднуються, підпорядковується реалізації

відповідних заходів та приносять більше соціальних та економічних ефектів, ніж реалізація таких заходів кожною територіальною громадою окремо;

4) зрозумілий приватним та державним інвесторам і широко поширений серед них у рамках здійснення вкладень у конкретні проекти. «У громадському секторі такими прикладами можуть бути інфраструктурні проекти, що фінансуються в рамках державних цільових програм, а також національні та державні проекти, які фінансуються за рахунок коштів державного бюджету» [22, с. 136].

Таким чином, проектний підхід для регіону дозволить забезпечити такі переваги [23, с. 5] : конкретизація та вимірність пріоритетів соціально економічного та просторового розвитку регіонів; консолідацію фінансових ресурсів різних громадських правових утворень, і навіть позабюджетних джерел; скорочення термінів реалізації проектів, у тому числі за рахунок оперативності управління та підвищення ефективності взаємодії; персоналізація, тобто встановлення відповідальних за досягнення запланованих показників, результатів та заходів та чітке розмежування повноважень та напрямів діяльності.

Особливо затребуваним є застосування проектного підходу при реалізації великих масштабних інфраструктурних проектів, які можуть зачіпати інтереси всіх суб'єктів, що входять до складу регіону, наприклад, будівництво автомобільних доріг, підготовка та проведення масових заходів та ін.

Реалізація проектного підходу в Україні в даний час можлива за допомогою [29, с. 136]:

1) участі регіонів у заходах діючих національних та входять до їх складу державних проектів (далі - національні проекти) до закінчення термінів їх реалізації. Для цих цілей у кожному регіоні формуються регіональні проекти, що забезпечують досягнення показників та результатів національних проектів;

2) розробки та реалізації регіональних проектів, у тому числі не передбачають співфінансування з державного бюджету. Беручи до уваги, що питання розробки та реалізації регіональних проектів належать до компетенції

регіональних органів публічного управління, з метою загальної координації питань планування та реалізації регіональних проектів, на думку автора, доцільно сформувати єдиний регіональний проектний офіс, забезпечивши участь у його діяльності у тому числі представників від кожної територіальної громади. Єдиний регіональний проектний офіс замість окремих проектних офісів у кожній територіальній громаді дозволить забезпечити єдність підходів до планування та реалізації проектів, уніфікацію необхідних для цього документів, а також загальну координацію та взаємодію різних державних органів та організацій на об'єднаних територіях при вирішенні відповідних завдань при скороченні витрат на зміст таких органів та організацій.

При розробці організаційної моделі управління регіоном автором пропонується використовувати зокрема потенціал діючих інститутів управління регіональним розвитком.

Зокрема, координацію на регіональному рівні пропонується здійснювати за допомогою колегіальної ради, до складу якої входитимуть [40, с. 73]:

- а) «вищі органи публічного управління України, які входять у регіон, які мають інтереси конкретних регіонів;
- б) представники фінансово-економічних органів публічного управління, які забезпечують ув'язування прийнятих управлінських рішень зі стратегічними пріоритетами та ресурсними можливостями;
- в) представники бізнесу, які здійснюють інвестиції в регіон;
- г) представники регіонального проектного офісу;
- д) інші зацікавлені державні органи публічного управління державного та регіонального рівнів, організації (за потреби)».

Інтереси представників органів державної влади у організації управління регіоном полягають у виконанні нормативно-правових, стратегічних, програмних та інших документів. З метою контролю та підвищення відповідальності за ефективну організацію регіонального управління автором пропонується включити до КРІ керівників регіонів показники розвитку

міжрегіональної інтеграції (наприклад, кількість укладених міжрегіональних угод, кількість побудованих об'єктів міжрегіонального значення та ін.).

Інтереси бізнесу, а також населення, що проживає на території регіону, забезпечуються за рахунок реалізації та досягнення показників, визначених стратегічними документами, які безпосередньо впливають на ділову та соціальну активність. Так, наприклад, для населення покращення умов проживання на території регіону забезпечить виконання показників таких національних проектів, як: демографія, охорона здоров'я, освіта, житло та міське середовище та інші. На розвиток регіону як сфери бізнесу – мале та середнє підприємництво та підтримка індивідуальної підприємницької ініціативи, міжнародна кооперація та експорт, продуктивність праці та підтримка зайнятості, цифрова економіка та інші [42, с. 59].

Таким чином, при регіональному управлінні враховуються інтереси всіх стейкхолдерів. Розробка організаційно-економічної моделі управління регіоном передбачає також перетворення існуючих та формування нових інструментів, які автор передбачає розподілити за функціями управління [44, с. 168]:

1) планування – розробка стратегій соціально-економічного розвитку регіонів, державних програм, планів реалізації міжрегіональних угод;

2) організація та координація (формування та правове закріплення відносин між суб'єктами управління регіоном). Як раніше було зазначено, організацію управління регіоном забезпечує колегіальна рада. Координація між учасниками здійснюється через укладання угод про міжрегіональне співробітництво між органами державної влади регіону (двосторонні та/або багатосторонні), з компаніями, з громадськими організаціями та ін.;

3) мотивація - активізація учасників регіонального управління з допомогою різних видів стимулів, преференцій, пільг, винагород тощо. У рамках цього напряму економічне стимулювання пропонується проводити за рахунок надання різних преференцій тим проектам, які дадуть позитивні синергетичні ефекти від міжрегіональної інтеграції та сприятимуть розвитку міжрегіональної виробничої кооперації;

4) контроль – перевірка результатів проведеної роботи за допомогою моніторингу виконання стратегічних та інших документів з розміщенням відповідної інформації на спеціалізованому інтернет ресурсі, рейтингування керівників органів публічного управління регіонального рівня та оцінки ефективності вищих посадових осіб на основі показників розвитку міжрегіональної інтеграції та ін.

Четвертий напрямок пов'язаний з вибором інструментів фінансового забезпечення регіону.

Інвестиційна привабливість регіону тісно пов'язана з наявністю ресурсів, у тому числі й фінансових, що є на відповідних територіях.

Основними джерелами інвестування є бюджетні асигнування та позабюджетні кошти. До складу бюджетних джерел включаються кошти регіональних бюджетів, а також міжбюджетні трансферти, що подаються з бюджетів бюджетної системи України [45, с. 144].

Разом з тим міжбюджетні трансферти, що надаються з державного бюджету, направляються на співфінансування видаткових зобов'язань конкретного регіону.

У зв'язку з цим, при організації фінансування з державного рівня в рамках регіону слід використовувати новий вид міжбюджетної субсидії – єдину субсидію, в рамках якої бюджетні асигнування державного бюджету надаються на досягнення показників державної програми України (наприклад, зниження смертності) [46, с. 62].

У зв'язку з цим пропонується [47; 48; 51] передбачити у проекті державного бюджету на черговий фінансовий рік та плановий період у рамках державної програми України «Соціально економічний розвиток Житомирської області» єдину субсидію на досягнення показників такої державної програми за рахунок перерозподілу бюджетних асигнувань, передбачених в рамках такої програми на інші міжбюджетні трансферти [46, с. 63].

Зазначений фінансовий інструмент дозволить у межах регіону реалізувати ті напрями (заходи), які необхідні для підвищення інвестиційної

привабливості регіону, й у найбільшою мірою (проти співфінансуванням видаткових зобов'язань, встановлених на державному рівні) враховують регіональну специфіку.

П'ятий напрямок пов'язаний із формуванням інформаційної бази регіональної статистики. Як джерела інформаційної бази регіональної статистики можуть бути визначені [13]:

- офіційні дані Державної служби статистики України [13]. Пропонується доповнити дані регіональної статистики інформацією про показники соціально-економічного та просторового розвитку територій у розрізі регіонів;

- відомчі дані, що дозволяють отримати більш детальну інформацію про регіон;

- дані кон'юнктурних опитувань та опитувань громадської думки.

Ця інформаційна база, на нашу думку, дозволить вивчати та аналізувати просторові та соціально-економічні особливості регіонів. Так, органи влади бачитимуть точну, релевантну аналітику про регіон, не витрачаючи час на збирання та пошук інформації. Інвестори зможуть аналізувати потенціал регіону на основі оцінки факторів. Населення регіону отримає звіт про діяльність органів публічного управління та зможе об'єктивно оцінювати їхні зусилля. У контрольних органів буде можливість швидко і об'єктивно розглядати, наскільки ефективно досягаються показники, зазначені в нормативно-правових документах.

3.2. Рекомендації щодо формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні

Крім загальних рекомендацій щодо вдосконалення управління регіоном, формуванню сприятливого інвестиційного клімату в регіоні сприятиме реалізація наступних заходів [42, с. 60; 47, с. 121]:

1) розвиток спеціальних зон, які надають інвесторам певні преференції. Вказані режими передбачають надання податкових пільг та спрощений механізм надання низки послуг та процедур, у тому числі:

- нульова податкова ставка з податку на прибуток організацій у державному бюджеті, трохи більше 5% до регіонального бюджету протягом перших п'яти з моменту отримання першого прибутку [41, с. 506];

- нульова податкова ставка з податку на майно та землю протягом перших п'яти років;

- знижені тарифи страхових внесків до державних позабюджетних фондів у перші три роки;

- прискорене повернення податку додану вартість під час експорту продукції;

- прискорений порядок видачі дозволів на будівництво та введення об'єктів в експлуатацію;

- спрощений порядок залучення до трудової діяльності іноземних громадян;

- режим «одного вікна» для інвесторів [40, с.74].

Водночас, наданню пільг та преференцій має передувати попередня оцінка доцільності та ефективності запропонованих інвесторами проектів – потенційними одержувачами пільг, яка досі не проводиться. При цьому «наявність позитивного висновку за підсумками такої оцінки має стати обов'язковою умовою для компаній, які претендують на статус резидента спеціальної зони» [29, с. 220].

У рамках такої оцінки є «доцільним здійснювати оцінку вигод для всіх стейкхолдерів регіону (держави, бізнесу та населення) з урахуванням регіональної специфіки (наявність ризиків, інфраструктури, зв'язок із стратегічними пріоритетами)» [27, с. 156].

Іншим важливим заходом щодо розвитку спеціальних зон в макрорегіоні є встановлення квот на залучення іноземних трудових ресурсів, що дозволить

здіяяти переважно наявні ресурси та скоротити відтік населення, який є найбільш гострою проблемою у часи війни росії проти України.

Крім цього, з метою отримання зворотного зв'язку від інвесторів та подальшого вдосконалення роботи у спеціальних зонах вважаємо за доцільне проводити на щоквартальній основі опитування резидентів таких зон;

2) підвищення інформаційної доступності та прозорості інвестиційних процесів, що здійснюються на території Житомирської області, через розміщення на єдиному спеціалізованому інтернет ресурсі інформації для інвестора про інфраструктуру макрорегіону, чинне законодавство, діяльність державних органів в інвестиційній сфері, плани інвестиційної діяльності та інвестиційних проектах та ін.

Відсутність на сьогоднішній день єдиної інформаційної бази про стан інвестиційного клімату тієї чи іншої території, доступні заходи державної підтримки, спеціальні зони ускладнює пошук та отримання достовірної інформації для інвестора.

Підвищенню інформаційної відкритості інвестиційної діяльності в регіоні сприятимуть також заходи щодо перекладу іноземними мовами нормативної правової бази, що регламентує інвестиційну діяльність, а також інформаційний супровід з питань реєстрації іноземних інвесторів за допомогою опції «електронний помічник» [26, с. 61]. Також додатковими цифровими послугами на інформаційному порталі регіону можуть стати підбір преференцій, система оцінки інвестиційного проекту (можливі заходи підтримки для інвестора), набуття статусу резидента преференційного режиму, складання та приймання звітності в електронному вигляді та інші подібні сервіси;

3) «активізація виставково-ярмаркової та конгресної діяльності на території регіону» [26, с. 60].

При організації такої діяльності пропонується застосовувати різні формати заходів для забезпечення привабливості для різних категорій інвесторів. Серед нових можливих форматів, які ще не використовуються на території, пропонуємо використовувати такі:

– акція «Країна-партнер» – держава, з якою у регіону найбільша кількість укладених договорів, отримує більшу площу для проведення своїх виставок або організує захід разом із регіоном на пільгових умовах;

– Створення «клубу інвесторів», що дозволяє потенційним інвесторам обмінюватися досвідом в інвестиційній сфері та ділитися своїми проблемами з органами влади;

– заохочувальні заходи (вручення премій, нагород, проведення конкурсів та ін.) як мотивація для здійснення відповідальної інвестиційної діяльності на території регіону;

4) створення та розвиток бренду регіону, підвищення його впізнаваності, у тому числі на світових ринках. Для цього пропонується здійснення наступних заходів в інших регіонах країни [21, с. 20]:

– «розробка логотипу регіону у вигляді проведення конкурсу;

– популяризація в інформаційному просторі історій успіху, кращих практик регіону;

– організація турів для інвесторів, що демонструють потенціал регіону».

Позитивний досвід створення регіональних брендів сприяв підвищенню інтересу до регіонального виробництва, що доводить необхідність подальшого просування як регіональних брендів, так і поширення цієї практики на регіони;

5) використання різних форм фінансової підтримки залучення інвестицій, у тому числі [19, с. 120]:

а) концесія – це механізм державно-приватного партнерства, що є державною підтримкою на основі концесійних угод з метою створення об'єктів інфраструктури за рахунок позабюджетних джерел [17; 19]. Ця платформа працює в режимі «єдиного вікна», що забезпечує запуск інфраструктурних проектів та дозволяє об'єднувати на початковій стадії розробки ініціативи, інвесторів, інвестиційних агентів, державні та регіональні органи публічного управління.

б) облік екологічних факторів при здійсненні інвестицій на території регіону з метою знаходження оптимального співвідношення між вигодами від

вирішення відповідного завдання (розвиток територій, зростання податкової бази, створення нових робочих місць та ін.) та шкодою, що завдається навколишньому середовищу.

Забруднення навколишнього середовища завдає величезної шкоди здоров'ю людей, і, тим самим, може мати серйозні економічні наслідки, що виявляються у зниженні відтворення робочої сили, скорочення продуктивності праці, уповільнення економічного розвитку території та ін., що підтверджується дослідженням Світового банку [17].

Законодавча база, що регулює охорону навколишнього середовища, включає безліч нормативно-правових актів. Разом з тим, здійснення інвестиційної діяльності з позиції покращення екологічної обстановки розглядається фрагментарно, органи влади у своїй діяльності нечасто орієнтуються на рішення суспільної екологічної експертизи/ У рамках цього напряму пропонується передбачити [16, с. 20]:

- «обов'язковість відображення у звітах інвесторів інформації про екологічні показники інвестиційної діяльності в регіоні;

- пріоритетність вибору екологічно орієнтованих інвестиційних проектів, так званих «зелених» секторів економіки з нульовим негативним впливом на довкілля, наприклад, будівництво екотехнопарків;

- процедури відшкодування інвестором екологічних збитків внаслідок своєї діяльності в регіоні. У компенсацію збитків пропонується включити зобов'язання інвестора побудувати об'єкти соціальної та житлової інфраструктури, реалізувати спеціальні соціальні програми в регіоні;

7) стимулювання інноваційної складової інвестицій за допомогою будівництва регіональних центрів та/або наукополісів, що об'єднують представників науки, бізнесу, освіти та інноваційної сфери у форматі проектів «greenfield» або на базі університету, який має наукові досягнення національної значущості, сучасна інфраструктура, сильні наукові школи та здійснюється підготовка кадрів для інноваційної сфери.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз закордонного досвіду публічного управління формуванням інвестиційного клімату в регіоні дозволив виділити такі тенденції:

- варіативність організаційних структур, відповідальних за залучення інвестицій;

- наявність спеціальних зон, що надають інвесторам значні фінансові та адміністративні преференції;

- варіативність форм фінансової підтримки залучення інвестицій. Серед них – субсидії, дотації, пільгове кредитування, гранти, венчурне фінансування. В Україні в даний час широкого поширення набуває застосування проектного підходу, у тому числі при реалізації бюджетних проектів;

- облік екологічних критеріїв під час здійснення інвестицій;

- переважне використання інформаційно-рекламного способу залучення інвестиційних коштів, який включає проведення PR-кампаній, розвиток інформаційних технологій, що надають інвестору інформацію про місцеву інфраструктуру регіону, правила ведення бізнесу на його території, наявність трудових ресурсів, преференційних режимів та ін.

2. Незважаючи на велику кількість підходів до оцінки інвестиційного клімату регіону (рейтинговий, ризиковий, факторний та ін. підходи) оцінка інвестиційного клімату на регіональному рівні не здійснюється, що є актуальним завданням у сучасних економічних реаліях та в умовах відкритої збройної агресії росії.

Враховуючи результати аналізу найчастіше використовуваних підходів, необхідно використовувати різні методи. Для відсутності суб'єктивності у виборі критеріїв для аналізу експертні оцінки мають бути перевірені економіко-математичними методами. У цьому зв'язку отримуємо більш достовірну оцінку показників інвестиційного клімату регіону.

З урахуванням сучасних підходів до оцінки інвестиційного клімату регіону та запровадження принципів відповідального інвестування при

розробці методики оцінки сприятливості інвестиційного клімату в регіоні пропонується враховувати показники ESG-рейтингів. Таким чином, дана методика дозволить оцінити інвестиційний клімат регіонів.

3. На етапі аналізу ризиків формування сприятливого інвестиційного клімату в Житомирській області тільки один тип ризиків з шести (територіальна віддаленість районів, що входять до складу регіону) не несе в собі ризиків для цілісності регіону та формування на його території сприятливого інвестиційного клімату, у зв'язку з чим є доцільним одержання синергетичних ефектів. Такі ризики як відсутність загальної спеціалізації у районів, що входять до регіону, та можливостей для взаємодоповнюваності їх потенціалів, можуть як не отримати свій розвиток, так і мати негативні тенденції, які в майбутньому можуть перешкодити залученню інвестицій та одержанню синергетичних ефектів.

4. На основі проведеного аналізу, три типи ризиків у Житомирській області (наявність спільних проблем, неоднорідність суб'єктів, відсутність стійких зв'язків) є неприпустимими для формування сприятливого інвестиційного клімату у регіоні. Інші ризики (відсутність загальної спеціалізації, відсутність можливостей для взаємодоповнюваності потенціалів розвитку) має потенційну загрозу, яка згодом без розробки заходів щодо її усунення може призвести до зниження інвестиційної привабливості регіону, і відноситься до категорії «помірних» ризиків. Ризик (територіальна віддаленість) є прийнятним для інвестиційного клімату регіону.

За ступенем впливу на інвестиційний клімат регіону ризики поділяються на критичні, незначні та ігноровані. Узагальнивши отримані результати, отримуємо, що відповідно до класифікації Житомирська область несе помірні інвестиційні ризики, які мають помірний негативний вплив на інвестиційний клімат регіону.

5. Удосконалення нормативного та правового забезпечення регіонального управління з метою забезпечення сприяння інвестиційному клімату

пропонується здійснювати за такими напрямками. Перший напрямок пов'язаний із необхідністю правової регламентації принципів розвитку регіонів.

Другий напрямок пов'язаний з оптимізацією документів регіонального планування. У зв'язку з цим пропонується відмовитися від розробки великої кількості документів регіонального планування та сформуванню єдиного документу – стратегію регіону, в рамках якої буде визначено цілі, завдання, напрямки розвитку відповідного регіону.

Третій напрямок пов'язаний з організацією управління регіоном. У даних умовах особливу актуальність представляє розробка моделі організації регіонального управління, що дозволяє забезпечити координацію дій. Найбільш підходящим для регіонального управління визначено проектний підхід.

Четвертий напрямок пов'язаний з вибором інструментів фінансового забезпечення регіону. Основними джерелами інвестування є бюджетні асигнування та позабюджетні кошти.

П'ятий напрямок пов'язаний із формуванням інформаційної бази регіональної статистики.

6. Встановлено, що формуванню сприятливого інвестиційного клімату в регіоні сприятиме реалізація наступних заходів:

1) розвиток спеціальних зон, які надають інвесторам певні преференції. Вказані режими передбачають надання податкових пільг та спрощений механізм надання низки послуг та процедур;

2) підвищення інформаційної доступності та прозорості інвестиційних процесів, що здійснюються на території Житомирської області, через розміщення на єдиному спеціалізованому інтернет ресурсі інформації для інвестора про інфраструктуру макрорегіону, чинне законодавство, діяльність державних органів в інвестиційній сфері, плани інвестиційної діяльності та інвестиційних проектах та ін.;

3) активізація виставково-ярмаркової та конгресної діяльності на території регіону;

4) створення та розвиток бренду регіону, підвищення його впізнаваності,

у тому числі на світових ринках;

5) використання різних форм фінансової підтримки залучення інвестицій,
у тому числі: концесія;

6) облік екологічних факторів при здійсненні інвестицій на території
регіону;

7) стимулювання інноваційної складової інвестицій за допомогою
будівництва регіональних центрів та/або наукополісів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Активізація інвестиційного процесу в Україні: колективна монографія. за наук. ред. М.І. Дибби, Т.В. Майорової; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. Київ: КНЕУ, 2012. 472 с.
2. Амплєєва І.О. Регіональний розподіл інвестицій в основний капітал. *Науково-технічна інформація*. 2005. № 3(25). С. 11-14.
3. Асаул А.М., Павліха Н.В. Вдосконалення методу багатовимірної статистичної оцінки для діагностики інвестиційної привабливості регіонів. *Вісник Академії економічних наук України*. 2019. № 1 (5). С. 9-15.
4. Барановський О.І., Туриянська М.М. Залучення інвестицій: питання теорії та практики. Донецьк, 1999. 276 с.
5. Бутко М. П., Акименко О. Ю. Інвестиційна домінанта сталого розвитку регіону в умовах інтеграції: [монографія]. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2009. 232 с
6. Вакулич М. М. Організаційно-економічний механізм державного регулювання інвестиційного клімату. *Академічний огляд*. 2014. № 1. С. 41-49.
7. Гоблик В. В. Інституційно-правові аспекти розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах у контексті європейської інтеграції. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 3. С. 19-22.
8. Гришко В. В. Регіональні чинники сталого розвитку регіону. *Економіка і регіон*. 2015. № 4. С. 46-52.
9. Диха М.В. Державна інвестиційна політика: її складові та значення у розвитку національної економіки. *Вісник ХНУ*. 2010. № 6, Т. 1. С. 29-32.
10. Забарна Е. М. До питання формування методичного підходу до оцінки інвестиційної привабливості регіонів України. *Проблеми економіки*. 2017. № 2. С. 169-175
11. Іваноньків О.О. Політика держави щодо інвестиційної діяльності в Україні та перспективи прямого іноземного інвестування. *Актуальні проблеми*

економіки. 2017. №11 С. 12-17.

12. Іващенко А. І. Напрями зміцнення інвестиційного клімату України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. № 2. С. 231-236.

13. Державної служби статистики України. Офіційний сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 23.11.2023).

14. Інвестиційний клімат в Україні погіршився. *РБК Україна*. – 2021. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/investitsionnyy-klimat-ukraine-uhudshilsya-1562068811.html>. (дата звернення: 29.11.2023).

15. Європейська регіональна політика: натхнення для країн, що не входять до ЄС? URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/international/external_uk.pdf (дата звернення: 09.10.2023)

16. Карлова О. А., Пархоменко Н. М. Регіональні інтеграційні процеси: інвестиційний аспект. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 3. С. 20-30.

17. Коваленко С.О. Інвестиційний клімат в Україні та напрями його покращення. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. № 38. 2018. С. 366-369.

18. Козловський С.В. Стратегічне управління розвитком регіональних економічних систем URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=334> (дата звернення: 09.11.2023)

19. Кондрашова М. М. Теоретичні основи формування державної інвестиційної політики на рівні регіону. *Серія: Державне управління*. 2018. №2. С. 118-121.

20. Корнєєва Н.А. Методичні підходи до побудови комплексної інтегральної оцінки інвестиційної привабливості на регіональному рівні. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 2. С. 106-111.

21. Кравців В.С., Мельник М.І., Антонов В.Б. Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України: проблеми та політика активізації: монографія. Львів: ІРД НАН України, 2015. 386 с.

22. Лугова М. С. Активізація інвестиційної діяльності як визначальний

фактор розвитку регіону. *Сучасні тренди міжнародних економічних відносин & Управління проектами Європейського Союзу*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 20–22 верес. 2018 р.) / за ред. Н. В. Павліхи. Луцьк: ВежаДрук, 2018. С. 134-137.

23. Ляпін Д.В., Москвін С.О. Методика розрахунку індексу інвестиційного клімату в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. №7. С. 3-6.

24. Марченко Н.А. Рейтингова оцінка України за рівнем інвестиційної привабливості. *Науковий вісник ЧДІЕУ*. 2015. № 2 (10). С. 94-100.

25. Новицька Т.А. Формування ефективної інвестиційної політики України з використанням позитивного досвіду інших країн світу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 9. С. 6-8

26. Носова О.В. Інвестиційний клімат в Україні: основні напрями поліпшення. *Стратегічні пріоритети*. 2017. №1. С. 59-65

27. Панухник О. В. Методичне забезпечення стратегічного планування в регіонах України. *Актуальні Проблеми Економіки*. 2021. № 1(91). С. 152-157.

28. Покришка Д., О. Бабанін О., Шкадюк В. Динаміка інвестиційного клімату країн Східної Європи – досвід для України. URL: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/june2009/01.htm> (дата звернення 19.08.2023)

29. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом : монографія. Київ : Лібра, 2002. 472 с.

30. Підвищення ефективності інвестиційної діяльності в регіоні : метод. рек. / [авт. кол.: А.О. Дегтяр, Р.Г. Соболь]. Київ : НАДУ. 2010. 40 с.

31. Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 січня 1997 року № 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/112-97-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.10.2023).

32. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1561-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення:

21.10.2023).

33. Про захист іноземних інвестицій на Україні: Закон України від 10 вересня 1991 року № 1540а-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540%D0%B0-12#Text>(дата звернення: 16.10.2023).

34. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19 березня 1996 року № 93/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 11.10.2023).

35. Про план першочергових заходів у сфері інвестиційної діяльності : Указ Президента від 10 квітня 2006 року № 300. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300/2006#Text> (дата звернення: 23.09.2023)

36. Про затвердження Методики розрахунку індексу капітальних інвестицій. Наказ, Методика, Державний комітет статистики України. № 494 від 25.12.2009. URL: [http:// zakon.nau.ua/doc/?code=v0494202!09](http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0494202!09) (дата звернення: 30.09.2023).

37. Про затвердження Методики розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013 р. URL: http://uazakon.com/documents/date_1a/pg_ibcnog/index.htm (дата звернення: 14.11.2023).

38. Пушкар З., Пушкар Б. Стратегічне планування регіонального розвитку. *Наука молода: минуле, сучасне, майбутнє*. 2018. Вип. 13. С. 100-105.

39. Скворцов І.Б. Ефективність інвестиційного процесу: методологія, методи і практика. Львів : Львівська політехніка, 2013. 311 с.

40. Слюсарчук О. П. Вплив держави на формування інвестиційного клімату України: стан та фактори. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 12. С. 72- 75.

41. Товт Т.Й. Формування сприятливого інвестиційного клімату регіону. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Випуск 6 (23). 2019. С. 505-510.

42. Томарева В.В. Оцінка інвестиційного клімату України та її регіонів. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво : науково-виробничий журнал*. 2021. № 4. С. 56-61.
43. Федоренко В.Г., Денисенко М.П., Воронкова Т.Є. Державна підтримка інвестиційної діяльності в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 2. С. 48-49.
44. Федорчак О.Є. Основні підходи до наукового визначення інвестиційного клімату. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 1/2(46/47). Ч. 1. С. 162-169.
45. Чіп Л. О. Особливості інвестиційного клімату в Україні. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2014. № 3. С. 142-146.
46. Шкура І. С. Становлення та розвиток інститутів спільного інвестування в Україні. *Академічний огляд*. 2019. № 2. С. 60-66.
47. Шосталь С.О. Активізація інвестиційного процесу в Україні: проблеми та шляхи їх розв'язання. *Статистика України*. 2018. № 3. С. 119-122.
48. Що таке інститути спільного інвестування (ICI)? Українська асоціація інвестиційного бізнесу. URL: http://www.uaib.com.ua/abcpeople/abetka_isi/5909.html. (дата звернення: 11.09.2023)
49. Щодо вдосконалення державного управління інвестиційною діяльністю на регіональному рівні. URL: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/April/6.htm>(дата звернення: 11.09.2023)
50. Юрчик І. Б., Маценко А. А. Іноземні інвестиції в Україні: проблеми та перспективи. *Молодий вчений*. 2016. № 5 (32). С. 204-214.
51. Ямпольська І.М. Фактори перешкоди впливу іноземних інвестицій в Україну. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво: науково-виробничий журнал*. 2016. № 2. С. 291-293.
52. Smith W., Hallward-Driemeier M. Understanding the investment climate. *Finance & Development*. 2005. № 3. P. 40-43.